

Studieveiledning til The Company

Idar Alfred Johannessen, Høgskolen Stord Haugesund

Mens økonomisk aktivitet (produksjon, fordeling og handel) har skjedd i forskjellige former i hele menneskehetens historie er den organisasjonsformen som dominerer idag *selskaper med begrenset ansvar* (f.eks. aksjeselskaper). Dette er en relativt ny oppfinnelse som har stor betydning for økonomisk vekst og fremgang. Men etiske dilemmaer og utfordringer må også forstås i denne konteksten. *The Company* (Micklethwait & Wooldridge 2005) gir en fremstilling av hvordan organiseringen av økonomisk virksomhet har utviklet seg.

Denne studieveiledningen gir forslag til hvordan dere kan jobbe med boka, helst i studiegrupper, men også individuelt. Som i de fleste andre sammenhenger er en pekepinn på om du har lært om du er i stand til å forklare et poeng, et begrep eller en teori klart for en lytter som ikke kjenner stoffet fra før. Teoretisk stoff læres best ved å prøve å forklare det. Spørsmålene i denne veiledningen identifiserer viktige temaer dere bør kunne forklare.

Forfatterne av boken er økonomijournalister (i USA) for det velrenommerte britiske tidsskriftet *The Economist*. Som tidsskriftet er forfatterne politisk høyreorienterte og har tro på liberal en markedsøkonomi. En mye mer kritisk (og polemisk) fremstilling av den samme utviklingen er gitt av en canadisk jusprofessor, Joel Bakan (Bakan 2005). Canadisk TV har laget en serie basert på hans bok. På norsk har den fått tittelen *Store selskaper*, og er tilgjengelig som DVD på HSH-biblioteket.

Språk og bakgrunnskunnskaper

For den som er uvant med engelsk vil *The Company* være over middels vanskelig. Derfor må studentene innstille seg på å bruke den ekstra tiden det tar å lære ukjente ord og begreper. Dere finner en liste med ord dere *må* kjenne betydningen av i slutten av dette dokumentet.

Siden dette er en historisk fremstilling kan leseren støte på et annet problem, som ikke bare er språklig. Dette gjelder hvor mye kjenner til utviklingen av samfunn og næringsliv fra før. Et eksempel kan være om en vet hva 'Victorian' betyr. Her er det behov for å vite mer enn bare definisjonen (her klippet fra versjonen av Engelsk ordbok på Ordnett¹):

Victorian (adj.) viktoriansk, skinnhellig, hyklersk (Engelsk-norsk) 🔊

🔊 (br.) 🔊 (am.)

Victorian *adj.* /vɪk'tɔːrɪən/

1 viktoriansk (*fra eller karakteristisk for dronning Viktorias tid 1837-1901*)

2 (*nedsettende*) skinnhellig, hyklersk, dobbeltmoralisk

Publikasjon: Engelsk-norsk

[Send en kommentar til denne artikkelen.](#)

¹ © Kunnskapsforlaget, H. Aschehoug Co. (W. Nygaard) A/S og Gyldendal ASA, Oslo 2013

Hvis leseren ikke vet mer om viktariatiden enn at det var dronning Viktorias regjeringstid bør en også slå opp i et leksikon for å få mer bakgrunnskunnskap.

Studiespørsmål til kapitlene

Boken som helhet

Boken er bygd opp som en kronologisk fremstilling av selskapsformenes utvikling frem mot det moderne aksjeselskapet. Hvert kapittel behandler en epoke eller et stadium i utviklingen. I hver epoke skjer det innovasjoner - juridiske, organisatoriske og teknologiske - som har betydning for selskapenes handlingsrom. Noen innovasjoner handler om selskapenes indre liv, noen angår omgivelsene.

Hver epoke har også sine etiske utfordringer. I noen tilfelle følger disse av innovasjonene, som for eksempel når bruken av nye finansielle instrumenter i begynnelsen av 2000-tallet førte med seg at individer investerte over evne i boliger og andre lot seg friste til å bli med på tvilsomme, lånefinansierte investeringer (bl.a. i råtne boliglån). Konsekvensen ble finanskrisen i 2008, med sammenbrudd i boligmarkedet i USA, mer omfattende sammenbrudd i Irland og Island og Terraskandalen i Norge. Disse eksemplene er hentet fra perioden *etter* den som dekkes i boken.

Den røde tråden i boken er hvordan selskapsformene gradvis utvikler seg til det moderne aksjeselskapet. For å få tak i denne tråden er det derfor en god idé å oppsummere hvert kapittel med hensyn på disse spørsmålene:

- Hvilke innovasjoner skjer i perioden?
- Hvilke etiske utfordringer er aktuelle i perioden?
- Hvordan er vekselvirkningen mellom samfunnets forsøk på å takle utfordringene og bedriftens handlingsrom?

Det siste spørsmålet får økende betydning etter hvert som vi nærmer oss vår egen tid.

Introduction

Siden dette er innledningen kan det være en idé å komme tilbake til disse spørsmålene etter å ha lest helheten.

- Et selskap kan defineres som en organisasjon som driver økonomisk virksomhet. Forklar den mer spesifikke definisjonen som forfatterne gir.
- Forklar hva bokens tre hovedbudskap går ut på.

Merchants and Monopolists 3000 B.C. - A.D. 1500

- Et hovedtema for å organisere handel over lange distanser var håndtering av risiko. Gi eksempler på hva slags risiko det dreide seg om og hva slags innovasjoner som hjalp til å håndtere dem.
- Tidlig organisering av handel førte med seg høye transaksjonskostnader som bidro til å drive frem nye organisasjonsformer. Forklar påstanden med eksempler.

Imperialists and speculators 1500 - 1750

- 'Chartered companies' er en forløper for moderne selskaper, men har begrensinger som vanskeliggjorde full utvikling av muligheter for moderne forretningsdrift. Forklar og begrunn påstanden med eksempler.
- Handelskompaniene som engasjerte seg i oversjøisk handel var de første multinasjonale selskapene og utviklet flere kjennetegn som gjorde det mulig å utvikle stabile forretningsforetagender i stor skala. Forklar og diskuter påstanden med eksempler og illustrasjoner.
- I denne perioden var refinansiering av gjeld og investering i verdipapirer nyvinninger, som er blitt stående. Men dette førte også med seg bobler og sammenbrudd drevet av spekulasjon med alvorlige konsekvenser for individer og samfunn. Forklar utviklingen med eksempler.

A Prolonged and Painful Birth 1750-1862

- Den britiske finansministeren Robert Lowe beskrev utviklingen av selskaper i Storbritannia som en vei fra *forbud* via *privilegier* til *rettigheter*. Lowe tenkte på utviklingen frem til the Companies Act i England 1862, men hans beskrivelse passer også på utviklingen i USA. Forklar påstandene med eksempler.
- Forfatterne hevder at 'frigjøringen av selskapet' gjør det mulig å utnytte 'economies of scale and scope'. Forklar hva påstandene betyr, og hvordan dette henger sammen.

The Rise of Big Business in America 1862-1913

- 'Utviklingen av Big business i USA var drevet av detaljhandel.' Forklar påstanden med en beskrivelse av utviklingen og de innovasjonene som skjedde i måten selskaper ble organisert på.
- I utviklingen av den første fasen av store bedrifter i USA var jernbanen en drivkraft, og mange selskaper prøvde å 'integre' virksomheten med å ha mest mulig 'under ett tak'. Forklar hvordan drivkraften virket og hva som kjennetegner 'integrerte bedrifter'.

The Rise of Big Business in Britain, Germany and Japan (1850-1950)

- Utviklingen i Storbritannia ble hemmet av motstand mot industriell kapitalisme og motvilje mot profesjonelt lederskap. Beskriv hva dette betyr med eksempler fra perioden.
- Utviklingen i Tyskland var preget av 'stakeholder capitalism'. Forklar påstanden og de spesielle kjennetegnene ved utviklingen i Tyskland.
- Forklar begrepene 'shareholder capitalism' og 'stakeholder capitalism' med eksempler.
- I Japan finnes den dag i dag store selskaper med røtter tilbake til samurai-tradisjonen. Beskriv påstanden og forklar særtrekk ved utviklingen i Japan.

The Triumph of Managerial Capitalism

- Videreutviklingen av de store selskapene i USA var preget av 'Sloan's revolution', med 'managerial capitalism', divisjonalisering, styrt desentralisering og bruk av prispyramider. Forklar denne utviklingen og hvorfor de ga amerikanske storbedrifter konkurransefortrinn.

- Eierskapet flyttet fra 'robber barons' til individuelle og senere institusjonelle investorer. Denne utviklingen reiste spørsmål om effektiv kontroll med virksomheten for å ivareta aksjonærenes interesser. Beskriv disse spørsmålene og de institusjonene og ordningene som ble utviklet for å ivareta dem.
- Fenomenet 'organization man' ga opphav til bekymringer i samtiden, men var også uttrykk for stabilitet og goder. Forklar fenomenet og påstanden.

The Corporate Paradox 1975 - 2002

- The corporate paradox handler om en motsetningsfylt utvikling av statens forhold til selskapene. 'Frigjøring' av selskapene fortsetter gjennom privatisering og deregulering, men nye initiativer og lover tar sikte på å styre selskapene i en samfunnsnyttig retning. Beskriv og forklar denne utviklingen med eksempler.
- Nye innovasjoner utsetter de store, stabile selskapene for press som fører til 'unbudling'. Beskriv hva som ligger i dette og hvordan utviklingen var drevet av påvirkning fra Japan, børsen på Wall Street og den nye teknologibølgen fra Silicon Valley.
- Mens 90-årene var preget av en ganske kritikkløs feiring av store, private selskaper slo dette helt om med Enron-skandalen og innføringen av Sarbanes-Oxely-loven i USA i 2002. Forklar denne utviklingen og hva den handler om.

Agents of Influence: Multinationals 1850 - 2002

- De første, moderne multinasjonale selskapene vokste ut av de gamle handelskompaniene, og britisk-baserte selskaper hadde en ledende rolle. Etter annen verdenskrig fikk imidlertid amerikanske selskaper raskt et overtak, og truet bl.a. med å utkonkurrere europeiske selskaper i Europa. Beskriv denne utviklingen og forklar hvordan amerikanerne fikk dette overtaket.
- Fra 1980-tallet gir det mindre mening å se på selskapene som bundet til ett land. Beskriv det som skjer i denne perioden og hva som driver utviklingen.
- Forfatterne kaller multinasjonale selskaper 'the great unloved'. Forklar hva som ligger i dette, gjør rede for kritikken mot multinasjonale selskaper og forfatterens svar.

Conclusion: The Future of the Company

- Forfatterne beskriver selskapet er 'a franchise under threat', og fremstiller samfunnets krav og ønsker til selskapene som legitime, men også problematiske. Forklar hva som menes med dette.
- Forfatterne synes å mene at selskapet kan ivareta en etisk forsvarlig rolle i samfunnet selv om de ser for seg at dette kan skje innenfor paradigmet 'shareholder capitalism'. Forklar forfatterens syn og diskuter motargumenter.

Engelske termer

Dette er en liste over viktige businessbegreper som forekommer i boken, som representerer et minimum en må kunne for å lese teksten.

Sentrale termer	Oversettelse	Kontekst
Agile firms	Firma som kan omstille seg raskt	142
Agrarian society	Jordbrukssamfunn	60
Apprenticeship	Lærlingeordning	94
Aquisition	Oppkjøp av selskaper	88
Asset-stripping	Å selge ut verdier i oppkjøpte selskap, med sikte på å hente gevinst større enn kjøpesummen (men ofte med ødelegges av selskapene som konsekvens)	139
Bankruptcy	Konkurs	128
Barter	Byttehandel	3
Bonds	Obligasjoner	62
Brand owner	Merkevareeier	132
Bull market	'Haussemarked', et aksjemarked hvor prisene stiger	31
Calling	Kall, yrke	60
Capital gain	Verdiøkning	117
Cartel	Kartell	92
CEO	Chief Executive Officer, eller AD, Administrerende direktør	
Chain store	Kjedeforretning	63
Chancellor of the Exchequer	Finansminister (Storbritannia)	33
Chartered companies	Selskaper som har fått kongelig privilegium, ofte monopol	17
Company prospectus	Et prospekt, en brosjyre med innbydelse til å tegne aksjer	xiii, 19
Consolidation	Konsolidering, sammenslåing	62
Conspicuous consumption	Overdrevent, synlig (luksus)forbruk	59
Conveyor belt	Samlebånd	65
Core competencies	Kjernekompetanse	131
Corporate cross-holding	Selskaper eier aksjer i hverandre	62
Corporate law	Forretningsjus	4
Corporate raider	Børshai, kjøper opp selskaper for å strippe selskapet for verdier	138
Credit crunch	Kredittknipe, mangel på kreditt eller kapital	32
Default	Konkurs, mislighold av forpliktelser	141

Sentrale termer	Oversettelse	Kontekst
Department store	Varemagasin	63
Deregulation	Deregulering, avvikling av offentlig styring og kontroll	128
Dividend	Aksjeutbytte	117
Dividend yield	Aksjeutbytte omregnet til prosentvis avkastning	117
Double-entry bookkeeping	Dobbelt bokholderi	8
Downsizing	Nedbemannning	126
Dump shares	Tilby aksjer for salg i stor skala	137
Economies of scale	Stordriftsfordeler	54
Entrenched management	Ledelsen i et selskap motsetter seg 'hostile takeovers', for eksempel for å forsvare et lokalsamfunn	138
Entrepreneurialism	Entreprenørskap	129
Equity	Egenkapital, aksjeverdi	48
Exchange control	Myndigheters kontroll over flytting av valuta mellom land	31
Expensing	Utgiftsføre	156
Fiduciary responsibility	'Vergeansvar'	113
Floated as a public company	Et børsnotert selskap	87
Floating shares	Å omsette aksjer på børsen	xix
Gaudy capitalism	Vulgær kapitalisme	155
Gazelle companies	Gaselleselskap, små selskaper med høy årlig vekst over siste fireårsperiode	145
Going public	Å gjøre selskapet børsnotert	88
Guild	Laug	12
Hedge fund	Hedgefond	138
Holding company	Holdingselskap, selskap som eier aksjer med stemmerett i andre selskaper	68
Hostile takeover	Fiendtlig oppkjøp	93
Incorporated joint-stock company	Aksjeselskap som er eget juridisk subjekt, men (i USA) uten begrensning i ansvar.	
Intangible values	Immaterielle verdier	131
Invoice	Faktura	107
IPO	Initial public offering, første introduksjon på børsen	
Joint-buying clout	Felles markedmakt som kjøpere	106
Junk bonds	Obligasjon med meget høy risiko og høy avkastning	140

Sentrale termer	Oversettelse	Kontekst
Leveraged buyout	Lånefinansiert oppkjøp av nok aksjer til å ta kontrollen i et selskap, ofte av egen ledelse	138
Leviathan	Koloss	82
Limited-liability joint-stock company	Aksjeselskap med begrenset ansvar	xiii
Manufacturing	Industriproduksjon	64
Market clout	Slagkraft i markedet	66
Merger	Sammenslåing av selskaper	88
Meritocracy	Meritokrati, innflytelse eller styre av de evnerike	59
Metamorphosis	Omskapning	143
Nomenklatura	Makteliten i Sovjetunionen	127
Oligopoly	Oligopol, marked med få tilbydere, hvor hver har markedsrett	112
Omnipotent	Allmektig	142
Organization chart	Organisasjonskart	107
Preference shares	Preferanseaksjer, som gir garantert dividende - fungerer mer som gjeld enn som egenkapital	48
Pruning management	Å 'kviste' lederstillinger, redusere lederstillinger	138
Quoted companies	Selskaper som er børsnotert	88
Race to the bottom	Konkurransen mellom stater eller land for å innføre så lite regulering av privat virksomhet at de tiltrekker seg investeringer	
Racketeering	Svindel	141
Regulatory agency	Reguleringsmyndighet, kontrollmyndighet	126
Retailer	Detaljist	57
Rudimentary staff	En rudimentær stab, en fåtallig bemanning av de aller mest nødvendige funksjonene	105
Sales pitch	Salgsfremstøt - argumenter for å overtale kunden	57
Saving schemes	Spareordninger	137
SEC	US Securities and Exchange Commission, Kredittilsynet	155
Share denominations	Pålydende av aksjer	87
Share issues	Utstedelse av aksjer	105
Shareholder capitalism	Kapitalisme som legger vekt på aksjeeiernes interesser	81
Single market	Felles indre marked i EU	127
Social ostracism	Sosial ostrakisme, å bli frosset ut av en gruppe	85

Sentrale termer	Oversettelse	Kontekst
Spur for change	Spore til endring, insitament	64
Stagflation	Samtidig prisstigning og stagnasjon i økonomien	126
Stakeholder capitalism	Kapitalisme som legger vekt på å balansere interessene til aksjeeiere og andre interesser, som ansatte, kunder og miljøet	81
Stock offering	Innbydelse til å tegne aksjer	23
Supplier	Leverandør	105
Take the company public	Børsnotere selskapet	57
Tangible assets	Håndgripelige verdier i et selskap, som bygninger, maskiner, kapital	
Tax farming	Retten til å innkreve skatter på vegne av staten mot en del av inntekten.	4
To turn over, turnover	omsetning (kan også bety gjennomstrømming av ansatte)	63
Tradable equities	Omsettelige aksjer	48
Tycoon	Industrimagnat, finansfyrste	45
Vote the proxy	Bruke den kollektive stemmeretten som (for eksempel) investeringsfond kan ha i et selskap	137
Wheeling and dealing	Kjøpslåing	63

Litteraturliste

Bakan (2005) *The Corporation - The Pathological Pusuit of Profit and Power* London: Constable & Robinson

Micklethwait og Wooldridge (2005) *The Company - a Short History of a Revolutionary Idea* New York: Modern Library